

ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಗೋಣಗಾಡುವುದನ್ನೇ ಅವನು ಅರಿಯನು. ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಗೋಣಗಾಡದೆ ಪ್ರೇಮಮಯನಾದ ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಬಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು, ಅದ್ಭುತ ಸಾಹಸದಿಂದ ಗಳಿಸುವ ಕೀರ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲು.” (ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ೧. ೨೩೩)

“ನಾನು ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ಬೆಳಗುವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸೂರ್ಯ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ...” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೇವಲ ವಾಚಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯ ಅನೇಕ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿವೆ. ಚಂದ್ರನು ನಕ್ಷತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಉಪಗ್ರಹ - ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಾದಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಯಾವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದರಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ನಾವು ಇದನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈಗ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಬಹುಶಃ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು: “ಅವತಾರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು, ವಾಗ್ಮಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ವಿವೇಕಾನಂದ, ಸತ್ಯಸಂಧರಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ, ಕ್ರೈಸ್ತರಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಜೇಸಸ್ ಕ್ರೈಸ್ಟ್, ಆಯುಧಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಆಟಂಬಾಂಬ್, ನದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಅಮೆಜಾನ್, ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ತಾಜ್ ಮಹಲ್, ಆಟಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಕ್ರಿಕೆಟ್..” ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: “ಎಲೈ ಅರ್ಜುನ, ನನ್ನ ದಿವ್ಯವಿಭೂತಿಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಭೂತಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ನಾನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.” (೧೦.೪೦)

ಇಡೀ ವಿಭೂತಿಯೋಗದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಡಕವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಯದ್ಯದ್ವಿಭೂತಿಮತ್ ಸತ್ವಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ವಾ |
ತತ್ತದೇವಾವಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಮಮ ತೇಜೋಽಂಶಸಂಭವಮ್ || (೪೧)

“ಯಾವ ಯಾವ ವಸ್ತು ವಿಭೂತಿಯುಳ್ಳದ್ದೋ, ಶ್ರೀಯುಕ್ತವೋ ಅಥವಾ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಅಂಶದಿಂದ ಉಂಟಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊ.” ಎಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿಯ ಆವಿರ್ಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆಯೋ, ಯಾರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿರುತ್ತವೆಯೋ, ಯಾರು ಸಮಾಜದ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ದುಡಿಯುತ್ತಾರೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿಯನ್ನೇ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬುದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು: ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪಂಡಿತ ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರರು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, “ಮಹಾಶಯರೆ, ಭಗವಂತನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಪಾತವಿರುವುದೇ?” ಎಂದು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ಹೌದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನೇಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುತ್ತೇನೆ? ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಾಣುವುದರಿಂದಲೇ

ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುವುದು. ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಬಂದು ನಿನಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾವೆಲ್ಲ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೇನಾದರೂ ಎರಡು ಕೊಂಬು ಬೆಳೆದಿದೆಯೇ? ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಶೀಲವಿದೆ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಹೃದಯ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೈವೀಶಕ್ತಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ನಾವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುವುದು.” ಈ ಘಟನೆ ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವದ್ ವಿಭೂತಿಯನ್ನೇ ಕಾಣುವ ಭಕ್ತರ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ?

ಮಚ್ಚಿತ್ತಾ ಮದಗತಪ್ರಾಣಾ ಬೋಧಯಂತಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ |

ಕಥಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಂ ತುಷ್ಯಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ || (೧೦.೯)

“ನನ್ನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣವುಳ್ಳವರೂ, ನನ್ನನ್ನೇ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತ, ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆನಂದಪಡುತ್ತಾರೆ.”

ಇಲ್ಲಿ ‘ಮದಗತಪ್ರಾಣಾ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಮಧುಸೂದನ ಸರಸ್ವತಿಗಳು ಅನೇಕ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಅವರ ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಗವದ್‌ವಸ್ತುವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳುವಂತೆ, ‘ವಚನದಲ್ಲಿ ನಾಮಾಮೃತ ತುಂಬಿ, ನಯನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮೂರುತಿ ತುಂಬಿ, ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನೆನಪು ತುಂಬಿ, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕೀರುತಿ ತುಂಬಿ, ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವರ ಚರಣಕಮಲದೊಳಗೆ (ಅವರು) ದುಂಬಿ’ ಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ಮಧುಸೂದನ ಸರಸ್ವತಿಗಳು ನೀಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ, ಮದ್‌ಭಜನಾರ್ಥಜೀವನಾಃ - “ಭಗವತ್ತೇವೆಗಾಗಿಯೇ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟ ಜೀವನವುಳ್ಳವರು. ಅವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲದವರು - ಎಂದರ್ಥ.” ಅವರು ನೀಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ, ಮದ್‌ಭಜನನಿಮಿತ್ತ ಚಕ್ಷುರಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರಾಃ “ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತ ವಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳುಳ್ಳವರು.” ಅಂದರೆ ಅವರು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಭಗವತ್ತೇವೆಯೇ, ಅವರ ಎಲ್ಲ ಕರಣಗಳೂ ಭಗವಂತನಿವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಅವರು ಭಗವದ್‌ವಿಷಯವನ್ನೇ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ, ಭಗವದ್‌ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಭಗವದರ್ಪಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಭಗವದರ್ಪಣ ಹಾಗೂ ಜೀವನವೂ ಭಗವದರ್ಪಣ. ಹೀಗೆ ಭಗವತ್ತೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. “ಇದರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆದ ದ್ವಾಯಿತು, ನಾವು ಇನ್ನೇನೂ ಪಡೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಇಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅವರು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.” ಎಂದು ಮಧುಸೂದನರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಅವರು ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. “ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯವೇ ಸಂತೋಷ.”

ಜಗನ್ಮತೆಯ ಆವಿರ್ಭಾವ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ, ಹಲವು ರೀತಿಯ ಪೌರಾಣಿಕ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ, ವಿಭಿನ್ನ ಆಚರಣೆಗಳೂ, ಆರಾಧನೆಯ ಕ್ರಮಗಳೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದವು. ಇಂಥ ಆವಿರ್ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ದಶಮಹಾವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಲೇಖಕರು ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಅಂಗಸಂಸ್ಥೆಯಾದ 'ರಾಮಕೃಷ್ಣ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ' (RIMSE) ಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಅನಂತ ಹಾಗೂ ಅಚಿಂತ್ಯ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಉಪಾಸನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಕೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಉಪಾಸಕನ ಮಾನಸ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿ, ಸತ್ಯತೆಗೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಲೌಕಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವಳು. ಅನೇಕ ಪೌರಾಣಿಕ, ತಂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಅನೇಕ ಸ್ವರೂಪಗಳ, ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳ, ಉಪಾಸನೆಯ ವಿವರಗಳು ನಮಗೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದ ಲಲಿತೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಲಲಿತಾದೇವಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣದ ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತೀ (ಚಂಡೀ) ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆ. ದ್ವಿತೀಯಮುಂಡಮಾಲಾತಂತ್ರದಲ್ಲಿ, (ಶ್ಲೋಕ. ೭-೮)

ಕಾಲೀ ತಾರಾ ಮಹಾವಿದ್ಯಾ ಷೋಡಶೀ ಭುವನೇಶ್ವರೀ |
ಭೈರವೀ ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾ ಚ ವಿದ್ಯಾ ಧೂಮಾವತೀ ತಥಾ ||
ಬಗಲಾಮುಖೀ ಸಿದ್ಧವಿದ್ಯಾ ಮಾತಂಗೀ ಕಮಲಾತ್ಮಿಕಾ |
ಏತಾ ದಶಮಹಾವಿದ್ಯಾಃ ಸಿದ್ಧವಿದ್ಯಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ||

-ಎಂದು ಹತ್ತು ಮಹಾವಿದ್ಯಾ ದೇವೀಸ್ವರೂಪಿಣಿಯರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಕಾಲೀ, ತಾರಾ, ಷೋಡಶೀ, ಭುವನೇಶ್ವರೀ, ಭೈರವೀ, ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾ, ಧೂಮಾವತೀ, ಬಗಲಾಮುಖೀ, ಮಾತಂಗೀ ಮತ್ತು ಕಮಲಾ ಇವರೇ ಆ ಹತ್ತು ಮಹಾವಿದ್ಯೆಯರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಲೀ ಮತ್ತು ತಾರಾ ಸತ್ತ್ವಗುಣಪ್ರಧಾನರಾದ್ದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ನೀಡುವವರು. ಷೋಡಶೀ (ತ್ರಿಪುರಸುಂದರೀ ಎಂಬುದು ಅವಳ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು), ಭುವನೇಶ್ವರೀ ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾ- ಈ ಮೂವರು ರಜೋಗುಣಪ್ರಧಾನರಾದ್ದರಿಂದ ಗೌಣವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ನೀಡುವವರು. ಧೂಮಾವತೀ, ಭೈರವೀ, ಬಗಲಾ, ಮಾತಂಗೀ ಮತ್ತು ಕಮಲಾತ್ಮಿಕೆಯರು ತಮೋಗುಣಪ್ರಧಾನರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಷಟ್ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ (ಮಾರಣ, ಉಚ್ಛಾಟನೆ,

ಸ್ತಂಭನ, ವಶ್ಯ, ವಿದ್ವೇಷಣ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿ) ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

ಕಾಲೀ (ಕಾಳಿ)

ದಶಮಹಾವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಯೇ ಮೊದಲು. ಕಾಳಿಕಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕತೆ ಹೀಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲೆತು ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಾಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ತುತಿಸಿದರು.

ಮಹಾಮಾಯೆಯು ಮತಂಗ ಮುನಿಯ ಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು "ನೀವು ಯಾರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೆ ಅವಳ ದೇಹದಿಂದ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಕರಗಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಶರೀರವೊಂದು ಹೊರಬಂದಿತು. ದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವೇ ಉತ್ತರಿಸಿತು, "ಇವರು ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವರು" ಎಂದು. ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ 'ಕಾಲೀ' (ಕಾಳಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತೀಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹದ್ದೇ ಆಖ್ಯಾನಿಕೆಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಶುಂಭ-ನಿಶುಂಭ ರಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೇವೀಸೂಕ್ತದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದಾಗ, ಆ ಗೌರಿಯ ದೇಹದಿಂದ 'ಕೌಶಿಕೀ' ಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅವಳು ಗೌರಿಯ ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಕೂಡಲೇ ದೇವಿಯ ಮೈಯ ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಾಯಿತು-

ತಸ್ಯಾಂ ವಿನಿರ್ಗತಾಯಾಂ ತು ಕೃಷ್ಣಾಭೂತ್ ಸಾಪಿ ಪಾರ್ವತೀ |
ಕಾಲಿಕೇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ಹಿಮಾಚಲಕೃತಾಶ್ರಯಾ ||

(ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತೀ ೫೧.೮೮)

ಕಾಳಿಯು ದಕ್ಷಿಣಾಕಾಲೀ, ಶೃಶಾನಕಾಲೀ, ಗುಹ್ಯಕಾಲೀ, ಭದ್ರಕಾಲೀ, ಕಾಮಕಲಾಕಾಲೀ, ಚಿಂತಾಮಣಿಕಾಲೀ, ಸ್ವರ್ಣಮಣಿಕಾಲೀ, ಹಂಸಕಾಲೀ ಎಂಬುದಾಗಿ ಎಂಟು ಬಗೆಯವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾಳಿಯನ್ನು ಅನಾದಿರೂಪಳೆಂದೂ, ಆದ್ಯಾವಿದ್ಯೆಯೆಂದೂ, ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಿಯೆಂದೂ, ಕೈವಲ್ಯದಾತ್ರಿಯೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಕರೆಯುವರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಕ್ತಿಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಶಿವನಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಕಾಳಿಯ ಶಿವನ ಹೆಸರು 'ಮಹಾಕಾಲ'. ಕಾಳಿಯ ಧ್ಯಾನಮಂತ್ರ ಹೀಗಿದೆ:

ಶವಾರೂಢಾಂ ಮಹಾಭೀಮಾಂ ಘೋರದಂಷ್ಟ್ರಾಂ ಹಸನ್ಮುಖೀಮ್ |
ಚತುರ್ಭುಜಾಂ ಖಡ್ಗಮುಂಡವರಾಭಯಕರಾಂ ಶಿವಾಮ್ ||
ಮುಂಡಮಾಲಾಧರಾಂ ದೇವೀಂ ಲಲಜ್ಜಿಹ್ವಾಂ ದಿಗಂಬರಾಮ್ |
ಏವಂ ಸಂಚಿಂತಯೇತ್ ಕಾಲೀಂ ಶೃಶಾನಾಲಯವಾಸಿನೀಮ್ ||

ದೇವಿಯಾದ ಕಾಳಿಯನ್ನು ಶೃಶಾನವಾಸಿನಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಮುಂಡಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಂತೆಯೂ, ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಚಾಚಿರುವಂತೆಯೂ, ದಿಗಂಬರಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಭಯಾನಕವಾದ ಕೋರದಾಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆಯೂ, ಅತಿ ಭೀಕರಳಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಶವವನ್ನೇ ತನ್ನ ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವಂತೆಯೂ, ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ಮುಂಡ, ವರಮುದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಅಭಯಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಂತೆಯೂ, ಮಂಗಳಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ತಾರಾ

ಕಾಳಿಯೇ ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದವಳಾದಾಗ ತಾರಾ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳನ್ನು ನೀಲಸರಸ್ವತೀಯೆಂಬುದಾಗಿಯೂ, ಉಗ್ರತಾರಾ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಕರೆಯುವರು. ಹಯಗ್ರೀವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವಾಗ ದೇವಿಯು ನೀಲಿ

ರೂಪದವಳಾದಳೆಂದು ತಂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಬೃಹನ್ನೀಲತಂತ್ರದ ಏಕಾದಶ ಪಟಲದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರ ನಾಯಕರಾದ ಹಯಗ್ರೀವ ಮತ್ತು ಸೋಮಕರು ದೇವತೆಗಳು ಹರ್ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ತಾವು ನಿಶ್ಚಕ್ರರಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದೈತ್ಯರಿಂದ ಅರಿತು, ಶಬ್ದಾ

ಕರ್ಷಿಕೆಯೆಂಬ ದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಘೋರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಳಾದ ದೇವಿಯು ಯಾವ ವರ ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ತಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದರು. ಆ ವರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರರ ಬಾಯಿಗಳಿಂದ ಶುಭ್ರಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಆ ವಾಣಿಯು ದೈತ್ಯರ ದುಷ್ಟಗೃಹಗಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆ ದೇವಿಯನ್ನು ಸಮುದ್ರದ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಹಾಲಾಹಲದ ಮಧ್ಯೆ ಸರ್ಪವನ್ನೇ ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿಸಿ ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟರು. ಅವಳನ್ನು ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಮರೆ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಮಂತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞಗಳು ನಿಂತು ಹೋದವು. ದೇವತೆಗಳು ನಿರ್ವೀರ್ಯರಾದರು. ಅಸುರರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಣೀರೂಪಳಾದ ದೇವಿಯನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಲು ಬಹಳ ಮುಳ್ಳುಗಳಿರುವ ಪಾಶಿನ ಎಂಬ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಚತುರ್ಭುಜಧಾರಿಯಾಗಿ ದೈತ್ಯರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನು. ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಕೊಂದ ವಿಷ್ಣುವು ದೇವಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆಕೆ ಕೇವಲ ಅರೆಜೀವವಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ಭಗವಂತನು ಅವಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವಗೊಳಿಸಲು ಮೂರು ಬಾರಿ ಪ್ರಣವವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದಲೂ ಆಕೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಾಸಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದಲೂ ಆಕೆಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಿದಿದ್ದಾಗ, ಷಡಕ್ಷರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು. ಆಕೆಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮರಳಿ ಬಂದಿತು. ಆದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಉಗ್ರವಾದ ಹಾಲಾಹಲದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ನೀಲಸರಸ್ವತಿಯೆಂದೂ, ಉಗ್ರತಾರಾ ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇವಳ ಶಿವನ ಹೆಸರು 'ಅಕ್ಷೋಭ್ಯ'.

ಪ್ರತ್ಯಾಲಿಢಪದಾರ್ಪಿತಾಂಘ್ರಿಶವಹೃದಘೋರಾಟ್ಯಹಾಸಾ ಪರಾ
ಖಡ್ಗೇಂದೀವರಕರ್ತೃಖರ್ಷರಭುಜಾ ಹೂಂಕಾರಬೀಜೋದ್ಭವಾ |
ಖರ್ವಾನೀಲವಿಶಾಲಪಿಂಗಲಜಜಾಜೂಟೈಕನಾಗೈರ್ಯುತಾ
ಜಾಡ್ಯಂ ನೃಸ್ಯ ಕಪಾಲಿಕೇ ತ್ರಿಜಗತಾಂ ಹನ್ತುಗ್ರತಾರಾ ಸ್ವಯಮ್ ||

ಭಗವತೀ ತಾರಾಳು ಪ್ರತ್ಯಾಲಿಢ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ (ಕಾಲೀಯ ಆಧುನಿಕ ಛಾಯಾಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ) ಶವರೂಪಿಯಾದ ಶಿವನ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಅಟ್ಟಹಾಸ ಗೈಯುತ್ತಿರುವಳು. ಆಕೆಯು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ನೀಲಕಮಲ, ಕತ್ತರಿ ಹಾಗೂ ತಲೆಬುರುಡಯನ್ನೇ ಪಾನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಹೂಂಕಾರ ಬೀಜದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಆಕೆಯು ಕುಳ್ಳಿರುವಳು. ಆಕೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಉದ್ದವಾದ ತಾಮ್ರವರ್ಣದ ಒಂದು ಜಟೆಯು, ಅನೇಕ ಸರ್ಪಗಳೂ ಇವೆ. ಅಂತಹ ಉಗ್ರತಾರಾ ದೇವಿಯು ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಜಾಡ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ನಾಶ ಮಾಡುವಳು.

ಷೋಡಶೀ

ಷೋಡಶಿಗೆ ಬಾಲಾ,
ಮಹಾತ್ರಿಪುರಸುಂದರೀ,
ಲಲಿತಾ, ಪಂಚದಶೀ
ಎಂದೂ ಹೆಸರುಗಳಿರು
ತ್ತವೆ. ಪಾರ್ವತಿಯು
ತನ್ನ ಕಾಲೀರೂಪವನ್ನು
ತೃಜಿಸಿ ಗೌರಿಯ ರೂಪ
ವನ್ನು ಧರಿಸಿದರೂ
ಕೂಡ ಶಿವನು ಅವಳನ್ನು
ಕಾಲೀ ಎಂದೇ ಮತ್ತೆ
ಮತ್ತೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇದರಿಂದ ಬೇಸರಗೊಂಡ ಪಾರ್ವತಿಯು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು
ತೃಜಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಶಿವನು ಆಕೆಯನ್ನು
ಹುಡುಕಿದರೂ ಆಕೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾರದರು
ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಶಿವನು ಮುನಿಗೆ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವಿನ
ವಿರಸವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ನಾರದನು ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗಿ
ಪಾರ್ವತಿಯು ಸುಮೇರು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ
ಮುಳುಗಿದ್ದಾಳೆಂಬುದಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡನು. ನಾರದನು
ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಶಿವನು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಣ್ಣಿನೊಡನೆ
ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆಂಬುದಾಗಿಯೂ, ಪಾರ್ವ
ತಿಯೇ ಈಗ ಅದನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದನು. ಕೋಪ
ದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ
ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಶಿವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನ
ಎದೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ನಿಜವಾಗಿಯೂ
ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಹೆಣ್ಣು ಇದ್ದಾಳೆಂಬುದಾಗಿ
ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಕೋಪಗೊಂಡಳು.
“ನಾವು ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ
ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಟ್ಟೆ?” ಎಂದಾಗ
ಶಿವನು ನಗುತ್ತ, “ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡು, ಆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ
ಯಾರದ್ದು ಎಂಬುದಾಗಿ?” ಎಂದನು. ಅದು ತನ್ನದೇ ಪ್ರತಿ
ಬಿಂಬವೆಂಬುದಾಗಿ ಅರಿತ ಪಾರ್ವತಿಯು “ನಾನು ಈಗ
ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೆಸರೇನು?” ಎಂದು
ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ “ನಿನ್ನ ಈ ರೂಪವು ದಶಮಹಾವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ
ಒಂದಾದ ಷೋಡಶೀ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ” ಎಂದು
ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ಇವಳ ಶಿವನ ಹೆಸರು ‘ಪಂಚವಕ್ತ್ರ’ ಎಂದು.
ಬಾಲಾರ್ಕಮಂಡಲಾಭಾಸಾಂ ಚತುರ್ಬಾಹುಂ ತ್ರಿಲೋಚನಾಮ್ |
ಪಾಶಾಂಕುಶಶರಾಂಶ್ಚಾಪಂ ಧಾರಯಂತೀಂ ಶಿವಾಂ ಭಜೇ ||

ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಮಂಡಲದಂತೆ
ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ, ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು
ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ಬಾಣ ಹಾಗೂ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು
ಧರಿಸಿರುವ ಶಿವನನ್ನು ನಾನು ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಾತಂಗೀ

ಇವಳನ್ನು ಚಂಡಾಲೀ,
ಉಚ್ಚಿಷ್ಟ ಚಾಂಡಾಲೀ
ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ
ಕರೆಯುವರು. ‘ಮತಂಗ’
ಶಿವನದ್ದೇ ಹೆಸರು.
ಅವನ ಶಕ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ
ಮಾತಂಗೀ. ಸೃಷ್ಟಿಯ
ಅಂಗಗಳನ್ನು ಅಳಿಯುವ
ದರಿಂದ ‘ಮಾತಂಗೀ’
ಎಂದು ದೇವಿಗೆ ಹೆಸರು.

ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದಾಗ ಮಹೇ
ಶ್ವರಿಯು ಶಿವನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಂದು ಬಂದಳು.
ಶಿವನೂ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದನು.
ಆದರೆ, ನಿಮಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದುಕೊಂಡನು.
ಪಾರ್ವತಿಯು ಅವನೂ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ,
ತಾನು ಬರಲಾರೆನೆಂದೂ, ಅವಳನ್ನು ವಾಪಸು ಕರೆತರುವಾಗ
ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತೇನೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದರೆ,
ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರದೆ, ಆಭರಣ ಮಾರುವವನ ವೇಷದಿಂದ
ಅವಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಅವನ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ
ದೇವಿಯು ಕೆಲವೊಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು
ಕೇಳಿದಾಗ ತನ್ನ ಮನೋಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರೆ ತಾನು
ಆ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದಾಗಿ ಶಿವನು ನುಡಿದನು.
ಅಂತಹ ಮಾತನಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಅದಾರಾಗಿದೆಯೆಂದು ಆಕೆ
ಧ್ಯಾನಿಸಿದಾಗ ಶಿವನೇ ಇವನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ
ಪಾರ್ವತಿಯು ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
ಪೂರೈಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಸಂಜೆ ತಾನು ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ
ಚಂಡಾಲಿಯ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸ್ನೇಹಿತೆಯೊಬ್ಬಳೊಂದಿಗೆ
ಶಿವನಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು. ಅವಳನ್ನು ಕಂಡ ಶಿವನು, “ಹೇ
ಶುಭಾಂಗಿಯೇ, ಯಾರು ನೀನು? ನೀನಿಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ
ಉದ್ದೇಶವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಪಾರ್ವತಿಯು ತಾನು
ಚಂಡಾಲಿಯೆಂದೂ, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ದೇವಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು
ಬಯಸಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಯಾರೂ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ
ತೊಂದರೆ ಕೊಡಬಾರದೆಂಬುದಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದಳು. ತಕ್ಷಣ
ಶಿವನು, “ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ, ನಾನು ನಿನಗೆ
ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವನ್ನು ನೀಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾರ್ವತಿಯಂತೆಯೇ
ಮಾಡುವೆನು. ಸಂಶಯ ಬೇಡ” ಎಂದನು. ಶಿವನು ತನ್ನ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದನೆಂಬುದಾಗಿ ಅರಿತ ದೇವಿಯು
ಅವನಿಗೆ ತಲೆ ಬಾಗಿದಳು. “ದೇವಿ! ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ
ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ಈ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ
ಈ ರೂಪವು ಮಾತಂಗೀ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ” ಎಂದು
ಶಿವನು ದೇವಿಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟನು.

ಮಾಣಿಕ್ಯವೀಣಾಮುಪಲಾಲಯಂತೀಂ
ಮದಾಲಸಾಂ ಮಂಜುಲ ವಾಗ್ಗೀಲಾಸಾಮ್ |
ಮಹೇಂದ್ರನೀಲದ್ಯುತಿಕೋಮಲಾಂಗೀಂ
ಮತಂಗಕನ್ಯಾಂ ಮನಸಾ ಸ್ಮರಾಮಿ||

ಮಾಣಿಕ್ಯ ವೀಣೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿಸುತ್ತಿರುವ, ಮದದಿಂದ ಆಲಸಳಾಗಿರುವ, ಮಧುರವಾದ ಮಾತಿನ ವಿಲಾಸವುಳ್ಳ, ಮರಕತ ಮಣಿಯಂತೆ ನೀಲಿಯಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮೃದುವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳೇ, ಮತಂಗ ಋಷಿಯ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭುವನೇಶ್ವರಿ

ಇವಳಿಗೆ 'ರಾಜ ರಾಜೇಶ್ವರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. 'ಪ್ರಾಣತೋಷಿಣಿ' ಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇವಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು

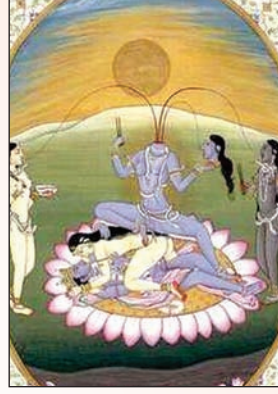
ಕುರಿತು ಘೋರ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರೀತಳಾದ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದಳು. ಇವಳ ಶಿವ 'ತ್ಯಂಬಕ'.

ಉದ್ಯಾದಿನದ್ಯುತಿಮಿಂದುಕೀರ್ತಾಂ
ತುಂಗಕುಚಾಂ ನಯನತ್ರಯಯುಕ್ತಾಮ್ |
ಸ್ಮೇರಮುಖೀಂ ವರದಾಂಕುಶಪಾಶಾ
ಭೀತಿಕರಾಂ ಪ್ರಭಜೇ ಭುವನೇಶೀಮ್ ||

ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಚಂದ್ರನನ್ನೇ ತನ್ನ ಕಿರೀಟವನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸಿರುವ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ತನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ, ಮಂದಹಾಸಯುಕ್ತಳಾದ ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವರ ಮುದ್ರೆ, ಅಂಕುಶ, ಪಾಶ ಹಾಗೂ ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ನಾನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾ

ಪಂಚರತ್ನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾ ದೇವಿಯ ವಿವರಣೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಪಾರ್ವತಿಯು ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯರಾದ ಡಾಕಿನಿ, ವರ್ಣಿನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಮಂದಾಕಿನಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು ಹೋದಳು. ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸಂತಸವುಕ್ಕಿ ಪ್ರೇಮ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯೇ ಆದಳು. ಅವಳ ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಾಯಿತು.

ಅವಳ ಗೆಳತಿಯರು ತಮಗೆ ಹಸಿವಾಗುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಆಹಾರ ನೀಡಬೇಕೆಂದೂ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ನಂತರ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಪಾರ್ವತಿಯು ಉತ್ತರಿಸಿದಾಗ, ತಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಸಿವಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ

ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವವರೆಗೂ ತಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಪಾರ್ವತಿಯು ತಮ್ಮ ಮಾತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಹಸಿವನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ನೀಗಿಸುವುದು ಆಕೆಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಡಾಕಿನಿ-ವರ್ಣಿನಿಯರು ನುಡಿದರು. ಕರುಣಾಮಯಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯು ನಗುತ್ತ ತನ್ನ ಉಗುರಿನ ತುದಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನದೇ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಝಲ್ಲನೆ ಮೂರು ರಕ್ತದ ಧಾರೆಗಳೇ ಮೇಲೆದ್ದವು. ಎರಡು ರಕ್ತದ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಡಾಕಿನಿ-ವರ್ಣಿನಿಯರು ಕುಡಿದರೆ, ಮೂರನೆಯ ರಕ್ತದ ಧಾರೆಯನ್ನು ಪಾರ್ವತಿಯ ಕಡಿದ ರುಂಡವೇ ಕುಡಿಯಿತು! ಅವಳು ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೇ ಕಡಿದು ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಶಿವ 'ಕಬಂಧ'. ಭಾಸ್ವನ್‌ಮಂಡಲಮಧ್ಯಗಾಂ ನಿಜಶಿರಶ್ಚಿನ್ನಂ ವಿಕೀರ್ಣಾಲಕಂ ಸ್ಫಾರಾಸ್ಯಂ ಪ್ರಪಿಬದ್‌ಗಲಾತ್‌ಸ್ವರುಧಿರಂ ವಾಮೇ ಕರೇ ಬಿಭ್ರತೀಮ್ | ಯಾಭಾಸಕ್ತರತಿಸ್ಮರೋಪರಿಗತಾಂ ಸಖ್ಯಾ ನಿಜೇ ಡಾಕಿನೀ-ವರ್ಣಿನ್ಯಾ ಪರಿದೃಶ್ಯಮೋದಕಲಿತಾಂ ಶ್ರೀಭಿನ್ನಮಸ್ತಾಂ ಭಜೇ ||

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಕಡಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ, ಕೆದರಿದ ತಲೆಗೂದಲಿನ, ತನ್ನ ಕಂಠದಿಂದ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ರಕ್ತದ ಧಾರೆಯನ್ನು ಸ್ವಯಂ ತಾನೇ ಕುಡಿಯುವವಳಾಗಿ, ವಿಪರೀತ ರತಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ರತಿ ಹಾಗೂ ಕಾಮದೇವರ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವ, ತನ್ನ ಸಖಿಯರಾದ ಡಾಕಿನೀ-ವರ್ಣಿನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿರುವ ಭಗವತೀ ಭಿನ್ನಮಸ್ತಾಳನ್ನು ನಾನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬಗಲಾ

ಪ್ರಾಣತೋಷಿಣಿ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಗಲಾದೇವಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವಿವರ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಸತ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನೂ ನಾಶ ಮಾಡುವ ಚಂಡಮಾರುತವು ಎದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಜಗತ್ತಿನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ವಿಷ್ಣುವು ಬಹಳ ಚಿಂತೆಗೀಡಾದನು. ಆಗ ಅವನು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಹರಿದ್ರಾ ಸರೋವರದ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ

ಭಗವತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದನು. ಭಗವತಿಯು ಆಗ ಆ ಸರೋವರದಿಂದ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಉಡುಗೆ ಧರಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ದರ್ಶನ ನೀಡಿದಳು. ಅವಳ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜಲದ

ಹಾಗೂ ವಾಯುವಿನ ವೇಗಗಳು ನಿಂತುಕೊಂಡವು. ಒಮ್ಮೆ ದುರ್ಗಮನೆಂಬ ಅಸುರನ ಮಗನಾದ ರುರುವು ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಗೆಲ್ಲಲು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಮೊದಲೇ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಈತನು ವರ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವನೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಹರಿದ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಭಗವತಿಯು ಬಗಲಾ ದೇವಿಯಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ ಅಸುರನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಸ್ತಂಭನಗೊಳಿಸಿದಳೆಂಬುದಾಗಿ ಕತೆಯಿದೆ. ಇವಳ ಶಿವನು 'ಏಕವಕ್ತ್ರ ಮಹಾರುದ್ರ'.

ಜಿಹ್ವಾಗಮಾದಾಯ ಕರೇಣ ದೇವೀಂ
ವಾಮೇನ ಶತ್ಕೂನ್ ಪರಿಪೀಡಯಂತೀಮ್ |
ಗದಾಭಿಘಾತೇನ ಚ ದಕ್ಷಿಣೇನ
ಪೀತಾಂಬರಾಢ್ಯಾಂ ದ್ವಿಭುಜಾಂ ನಮಾಮಿ ||

ತನ್ನ ಎಡ ಕೈಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಎಳೆದು ಹೊರಚಾಚಿ, ಬಲಗೈಯ ಗದೆಯಿಂದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಹೊಡೆದು ಅವರನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವ, ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ದಿರಿಸನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ, ಎರಡು ಕೈಗಳ ದೇವಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಧೂಮಾವತಿ

ಒಮ್ಮೆ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಯು ಶಿವನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ, ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಸಿವಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ತಕ್ಷಣ ತಿನ್ನಲು ಏನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕಾಡಿದಳು. ಶಿವನು, ಆಕೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆಯಲು ಹೇಳಿ ಪುನಃ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದನು.

ಪಾರ್ವತಿಯು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶಿವನನ್ನು "ಹೇ ವಿಶ್ವನಾಥ, ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡು. ನನಗೆ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಶಿವನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ವ್ಯಗ್ರಳಾದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಶಿವನನ್ನೇ ತಿಂದು ಬಿಟ್ಟಳು. ತಕ್ಷಣವೇ ಅವಳ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊಗೆಯೇಳಲು ಶುರುವಾಯಿತು. ಅವಳ ಒಳಗಿದ್ದ ಶಿವನು ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದಿದ್ದನು. "ನಾನಿಲ್ಲದೇ ಈಗ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷನೇ ಇಲ್ಲ ವಾಯಿತು. ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು" ಎಂದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಧವೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಧೂಮಾವತಿಯಾದಳು. ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಆಭರಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆಯ ನ್ನುಟ್ಟಿ, ಕೆದರಿದ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ದೇವಿಯು ಹೊಂದಿರುವಳು. ಪುರುಷ ಶೂನ್ಯಳಾದ್ದರಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಶಿವನು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿವರ್ಣಾ ಚಂಚಲಾ ರುಷ್ಣಾ ದೀರ್ಘಾ ಚ ಮಲಿನಾಂಬರಾ |
ವಿಮುಕ್ತಕುಂತಲಾ ರುದ್ರಾ ವಿಧವಾ ವಿರಲದ್ವಿಜಾ ||
ಕಾಕದ್ವಜರಥಾರೂಢಾ ವಿಲಂಬಿತಪಯೋಧರಾ |
ಶೂರ್ಪಹಸ್ತಾತಿಕ್ತಾ ಚ ಧೃತಹಸ್ತಾ ವರಾನ್ವಿತಾ ||
ಪ್ರವೃದ್ಧಘೋರಾ ತು ಭೃಶಂ ಕುಟಿಲಾ ಕುಟಿಲೇಕ್ಷಣಾ |
ಕ್ಷುತ್‌ಪಿಪಾಸಾರ್ದಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಭಯದಾ ಕಲಹಪ್ರಿಯಾ ||

'ಭಗವತಿಯಾದ ಧೂಮಾವತಿಯು ವಿವರ್ಣಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಚಂಚಲೆಯೂ, ಕೋಪದಿಂದಿರುವವಳೂ, ವಿಶಾಲ ಕಾಯಳೂ, ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೇ ಉಟ್ಟಿರುವವಳೂ, ಕೆದರಿದ ಕೂದಲುಗಳುಳ್ಳವಳೂ, ನೋಡಲು ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವವಳೂ, ಕಡಿಮೆ ಹಲ್ಲುಗಳಿರುವವಳೂ, ಕಾಗೆಯ ದ್ವಜವಿರುವ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವಳೂ, ಜೋಲು ಬಿದ್ದಿರುವ ಸ್ತನಗಳುಳ್ಳವಳೂ, ಅತ್ಯಂತ ಒರಟಾಗಿರುವ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮೊರವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವಳೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ವರ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವಳೂ, ಉದ್ದ ಮೂಗಿರುವವಳೂ, ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕುಟಿಲತೆಯಿರುವವಳೂ, ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವವಳೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಳೂ, ಜಗಳವಾಡಲು ಬಯಸುವವಳೂ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ.'

ತ್ರಿಪುರಸುಂದರಿ

ಇವಳನ್ನು ಕಮಲಾ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಇವಳು ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಒಮ್ಮೆ ರಂಭೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿಲಾಸವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರನು ದೂರ್ವಾಸ ಕೊಟ್ಟ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಐರಾವತದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದನು. ಇದರಿಂದ ಅಪಮಾನಿತರಾದ ದೂರ್ವಾಸರು ಅವನ ಸಮಸ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯ ನಾಶವಾಗಲೆಂದು ಶಪಿಸಿದರು.